

Kandidatnummer:

4713

(Hvis besvarelsen skal leveres på navn, skrives navn i stedet for kand.nr.)

FORSIDE

ved besvarelse av hjemmeeksamen, semesteroppgave, rapport, essay osv.

Emnekode:	EX-102
Emnenavn:	EXAMEN FACULTATUM
Emneansvarlig (normalt faglærer):	BIRNDE MANUZZEN
Eventuell veileder:	
Innleveringsfrist/ tidspunkt:	03.12.2008. 1300
Antall sider inkl. forside	13
Merknader:	CD MEDFØLSEN.

Jeg/vi bekrefter at jeg/vi ikke siterer eller på annen måte bruker andres arbeider uten at dette er oppgitt, og at alle referanser er oppgitt i litteraturlisten.

Ja

Nei

Kopiering av andres tekster eller annen bruk av andres arbeider uten kildehenvisning, kan bli betraktet som fusk.

Gjelder kun gruppeeksamen:

Vi bekrefter at alle i gruppa har bidratt til besvarelsen.

Ja

Nei

Kan besvarelsen brukes til undervisningsformål?

Ja

Nei

**Hermeneutiske ståsteder.
Hans-Georg Gadamer – Paul Ricoeur og ”mistankens hermeneutikk.**

	Side:
Innledning	2
- <i>Problemstilling</i>	
- <i>Metode</i>	
- <i>Teori</i>	
Hoveddel	
- <i>Gadamers oppfatning av hermeneutikk</i>	2-5
- <i>Mistankens hermeneutikk</i>	5-8
- <i>Forskjeller og likheter mellom Gadamers og mistankens hermeneutikk</i>	8-11
Konklusjon	11
Litteraturliste	12

Innledning

Tolkning og tekstforståelse har vært et sentralt vitenskapelig problem så lenge det har eksistert tekster (Vinje 2005:33/Krogh:214/Kjørup:266). Utviklingen har gjennomgått forskjellige historiske perioder og forskjellige måter å tolke tekster på, og her kommer hermeneutikken inn som det viktigste begrepet for dette. Hermeneutikk betyr, eller kanskje rettere sagt er, "fortolkning og læren om fortolkning" (Kjørup:265). Det er mulig å gjøre et grovt skille mellom tradisjonell hermeneutikk, der hermeneutikken var en konkret måte å tolke på - en metodelære for å forstå tekster, og hermeneutikk som en nyere tradisjon hvor filosofiske spørsmål blir det grunnleggende (Vinje 2005:33/Kjørup:266) Denne oppgaven handler om Hans Georg Gadammers oppfatning av hermeneutikk, og begrepet den franske filosofen Paul Ricoeur skapte, som er blitt kalt for "mistankens hermeneutikk". I oppgaven skal jeg forsøke å finne ut av om det er noen forskjeller mellom disse to moderne måtene å oppfatte hermeneutikken på. Oppgaven er derfor rettet mot den moderne forståelsen av hermeneutikk- mot det filosofiske spørsmålet av hva det er å forstå.

De mest sentrale personene i denne oppgaven blir som nevnt Gadamer og Ricoeur, og deres oppfatninger av hermeneutikk. Litteraturen jeg kommer til benytte meg av i denne oppgaven er hovedsakelig Gadammers bok "sannhet og metode" (dansk oversettelse), samt Ricoeurs bøker "Eksistens og Hermeneutikk" (norsk oversettelse) og "Hermeneutics and the Human Sciences" (engelsk oversettelse). Jeg kommer også til å benytte meg av Thomas Krogh sitt arbeid fra boken "Historie, Forståelse og Fortolkning og de tre kapitlene i denne hvor han omtaler hermeneutikk. For å gjøre dette på mest mulig hensiktsmessig vis kommer jeg først til å gjøre rede for Gadammers syn på hermeneutikken, for så å gjøre det samme med Ricoeurs. Jeg kommer deretter til å drøfte de forskjeller og likheter jeg finner med utgangspunkt i redegjørelsen av deres respektive oppfatning av hermeneutikk.

Hans – Georg Gadammers hermeneutikk (Sannhet og metode - 1960)

Hans - Georg Gadamer skrev "sannhet og metode" i 1960, en bok som i ettertid har fått stor betydning for hvordan tekster kan tolkes. Dette er en oversikt over de mest sentrale punktene i hans oppfatning av hermeneutikken. For Gadamer er ikke metoden betydningsfull når han skal forklare hva hermeneutikk er, fordi vitenskapelig metode ikke kan garantere for forståelse av en tekst (Krogh:242). Gadamer er opptatt av å skille det tette båndet mellom

naturvitenskapene og humanvitenskapene, og er opptatt av å få frem at hermeneutikk ”er noe mye mer generelt enn metoden i naturvitenskapene (Krogh:239). Hermeneutikk er ”en generell filosofisk teori om hva forståelse er”, og ”hva som skjer i oss og med oss når vi forstår” (Krogh:239). Gadamer sier ikke at hermeneutikk (eller åndsvitenskapene i sin helhet) ikke er vitenskap, men han kritiserer tidligere tenkning som har ført til det tette båndet til den naturvitenskapelige metoden (Kap. 1 i ”Sannhet og metode” Kommenterer Gadamer Mill, Helmholtz, Dilthey). For Gadamer er det vesentlig å få frem at slike ting som filosofi, kunst, og historie er ”erfaringsformer, hvor der meddeles en sandhed, som ikke kan verifiseres ved hjelp av videnskabens metodiske midler”(Gadamer:2). Gadamer forsøker å finne, eller beskrive sannheter bak menneskelig forståelse, og hva som er med på å forme mennesker (Krogh:240).

Fordommer og førforståelse er to helt sentrale begreper for å forstå Gadammers hermeneutikk. For Gadamer har ordet ”fordom” en positiv betydning, eller kanskje rettere sagt så ønsker han å bidra til at det igjen skal få en positiv betydning (Det var etter Descartes og opplysningstiden, som gjorde ordet fordommer til noe negativt. Se Gadamer s258 og Krogh s244). Gadamer mener at vi må stole på vår egen forstand og tanke, og at det vil være totalt feil å søke forståelse i en tekst uten å ta hensyn til vår egen tid og kultur. Gadamer skriver at ”i virkeligheten tilhører historien ikke os, men vi tilhører den”(Gadamer:263). Vi forstår oss selv ut i fra andre, ut i fra den kulturen, og det samfunnet vi er en del av. Gadamer er uenig med tenkere fra opplysningstiden som etter hans mening var av den oppfatning at ingen tekster i egentlig forstand var til å stole på, og at all sannhetsforståelse av tekster må forstås i lys av fornuften (Gadamer:259-260). Utviklingen av den romantiske hermeneutikken kaller Gadamer en ”paradoksal tendens”... en omvendning... en gjenoppretting av ”det gamle, fordi det er gammelt”(Gadamer:261). I romantikken var idealet at sannheten da var å finne i mytene, i magien, i en eller annen form for skjult universell sannhet. Dette idealet er et meningsløst ideal i følge Gadamer, og sier at ”urvisdommen er blot et motbillede til urdumheden” (Gadamer:261). Gadamer sier at for å kunne forstå en tekst, så er vi avhengige av våre fordommer, og at ”all forståelse er historisk forståelse” (Krogh:245). For å kunne forstå en historisk periode så må det eksistere en forbindelse mellom denne perioden, og den selv befinner seg i. Å gjøre rede for forbindelsen mellom disse periodene er å forklare hva forståelse er, og det å se nærmere på egne fordommer er i følge Gadamer det som muliggjør denne forbindelsen (Krogh:245). ”Subjektiviteten som fokus er et trolldspejl” sier Gadamer. Vi har ingen mulighet, og skal derfor heller ikke forsøke, å kvitte oss med våre fordommer.

Fordommene er vår virkelighet, en virkelighet det ikke er mulig å komme bort i fra, og vi er avhengige av fordommene for å forstå (Gadamer:263). Alle våre forståelser handler av den grunn om noe som har skjedd tidligere, en ”forutgående forståelse”(Krogh:244), eller med Gadammers betegnelse – en fordom. Med historismens inntreden på 1800 tallet, og menneskers lineære historiesyn hvor alle var barn av sin tid og sin epoke, bredte det seg en generell tvil om muligheten til fullt ut å kunne forstå andre perioder. Gadamer er altså ikke bare uenig i dette, han mener at vi blir nødt til å starte søken etter ”sannhet” i tidligere perioder ved å ta utgangspunkt i vår egen tidsepoke. Ved å gjøre dette kan vi underveis korrigere de fordommer som er til hinder for å forstå teksten, og konsentrere om de som er til hjelp for forståelsen.

Den hermeneutiske sirkel er opprinnelig en gammel modell eller metode som ble benyttet for å gi tekster mening (Vinje:36). Opprinnelig sto leseren utenfor sirkelen, og forståelsen av en tekst gikk ut på å forstå helheten ut i fra de enkelte deler av den samme teksten. Dette skjedde ved hjelp av tolkningsregler og metoder. I Gadammers hermeneutiske sirkel eksisterer det et gjensidig forhold mellom leser og tekst, hvor ”begge er preget av de historiske forholdene de lever eller levde under” (Krogh:246). Det blir dermed lagt større vekt på leseren og dennes fordommer ved tolkning av tekster. Delene er fortsatt en vesentlig del av det å forstå helheten og motsatt, men nå er i tillegg altså leserens posisjon vesentlig for forforståelsen. Gadammers forgjengere Schleiermacher og Dilthey var av den oppfatning at man skulle frigjøre seg fra egne meninger, og gjøre det man kunne for å sette seg inn i forfatterens situasjon. Sagt på en annen måte mente de at den som tolket tekster skulle forsøke å gjøre dette i fra forfatterens eget perspektiv, å se verden med forfatterens øyne. 1900 tallets hermeneutikk med Gadamer i spissen (og Heidegger før ham) har som nevnt avvist at en slik tolkningsmulighet i det hele tatt er mulig. Det er ikke mulig å forstå uten fordommer, og uten fordommer ”kommer vi aldri inn i den hermeneutiske sirkelen” (Krogh:246)

Et annet sentralt begrep hos Gadamer er horisont, eller horisontsammensmelting. Som nevnt tidligere mener Gadamer at all forståelse er avhengig av en forforståelse. Gadamer mener at det aldri vil være fullt mulig å få en full oversikt over tekstens, eller forfatterens horisont. Tekstens, forfatterens, eller leserens horisont er full av egne fordommer det er umulig helt å løsrive seg fra (Krogh:247). Fordommene våre utgjør vår horisont, men denne horisonten er mulig å endre. Vi kan ”stille spørsmål” til teksten vi leser, finne svaret vi leter etter og spørre igjen for å finne nye svar, fordi vår horisont endrer seg ved svarene vi får. Leserens horisont er på dette viset inn i teksten som leses, og nærmer seg tekstens horisont, og dermed oppnår man

en større forståelse. Horisontene i dette tilfellet er generelle horisonter som er felles for mange – i en kultur, et samfunn, en periode og så videre. Det er ikke snakk om personlige horisonter. Poenget til Gadamer er at forståelse avhenger av to horisonter som smelter sammen (leseren og teksten), eller rettere sagt nærmer seg hverandre. ”En horisont er det synsfelt, der omfatter og omslutter alt det, som er synlig fra et bestemt punkt” (Gadamer:288).

Virkningshistorie, tradisjon og autoritet er de siste begrepene jeg kommenterer i denne oversikten over Gadammers hermeneutikk. Forståelse er som nevnt avhengig av vår egen periodes fordom, noe som igjen er med på å muliggjøre det å sette seg inn i en annen periodes horisont. Denne horisonten lever videre i sin virkningshistorie. Forståelse av andre perioder avhenger av både nærhet og distanse, og det må eksistere en eller annen forbindelse mellom teksten vi forsøker å forstå og vår egen horisont (Krogh:253). Virkningshistorie er tidligere histories innvirkning på vår egen historie, og fortalt med Gadammers ord så kan individuell forståelse uttrykkes som ”viden om seg selv trøder frem på baggrund af noget historisk forudgivet” (Gadamer:287). Det er virkningshistorien som frembringer de rette fordommer, og skaper en forbindelse mellom den som tolker en tekst og teksten. ”Virkningshistorisk bevidsthet er først og fremmest bevidsthet om den hermeneutiske posisjon” skriver Gadamer (Gadamer:287). Med det mener han at det er umulig å få full oversikt, og oppnå full forståelse av den situasjon både de som mottaker befinner deg i, og den situasjon som avsender av en tekst var i. Virkningshistorie blir uansett essensielt for oppnåelse av forståelse, og den fungerer som en rettesnor ”i udarbejdelsen af den rigtige måde at spørge på” (Gadamer:287). Tradisjon blir et viktig ord i forbindelse med Gadammers bruk av virkningshistorie fordi tradisjon er ”forutsetningen for at virkningshistorie kan oppstå” (Krogh:254). Man kan også si det slik at det er med tradisjonens hjelp at det oppstår en horisontsammensmelting og at virkningshistorien og tradisjon på denne måten er uløselig bundet sammen (Krogh:254-255). Til slutt blir autoritetsbegrepet avgjørende i Gadammers hermeneutikk, fordi all forståelse innebærer en aksept av autoritet som ligger i den tradisjonen man selv er en del av. Akseptering av autoritetsbegrepet betyr i dette tilfellet å godta at man som tolker av en tekst eller periode må godta at andres innsikt kan være overlegne ens egne. Det viktigste i denne sammenhengen blir aksepten av tradisjon som autoritet (Krogh:256-257).

”Mistankens hermeneutikk” (Paul Ricoeur)

Mistankens hermeneutikk er etter Paul Ricoeurs mening den form for tolkning som ikke er ment å trekke tekstens skjulte sannheter frem, men å avsløre dens forkledde usannheter

(Kjørup:281). Ricoeur skiller mellom to former for hermeneutikk. Den første av disse er religiøse skrifter, hvor det vesentligste er å oppdage eller finne tekstens opprinnelige mening. Tolkere av religiøse tekster har en tendens til å se på disse tekstene med velvilje, og et sterkt ønske om å finne den opprinnelige mening. Den andre formen for hermeneutikk er i følge Ricoeur en tolkningsforståelse som handler om tvil og mistanke. Denne siste formen for forståelse og tolkning handler om å avsløre tekstene – å gjennomskue teksten egentlige intensjon (Krogh:274). Det er denne siste formen for teksttolkning som er blitt kalt for mistankens hermeneutikk. Innen denne retningen for hermeneutikk er det vi finner ”de tre store tvilens mestere: Marx, Nietzsche og Freud (Krogh:274). Marx var opptatt av hvordan motiver som makt og politisk kontroll kom til uttrykk som absolutte sannheter, men som etter hans mening i virkeligheten dreide seg om skjulte motiver for å oppnå nettopp makt og politisk kontroll. Tekster som er motivert av, og skrevet i en slik ideologisk tankegang vil det i følge Ricoeur være problematisk å forklare ut fra hermeneutisk filosofi: ”Kan hermeneutisk filosofi gjøre rede for ideologikritikkens legitime krav, og i så tilfelle til hvilken pris?” spør Ricoeur (Krogh:275). Er det mulig å forstå andres tekster, og kan horisontsammensmeltinger skje i en slik situasjon? Dette er spørsmål som kommer til å bli drøftet i neste del av denne oppgaven, men er allikevel tatt med her fordi det er et vesentlig emne ved den kritiske hermeneutikken. Når det gjelder Nietzsche så sier Ricoeur at han ”behandler verdier som uttrykk for styrke og svakhet i viljen til makt, som må fortolkes. Ja, hos ham er livet selv fortolkning: Filosofien blir da fortolkningens fortolkning” (Ricoeur: 68). Det kan virke selvfølgelig at i et tilfelle som dette blir tolkningsspørsmål satt på prøve. Ser vi dette i sammenheng med nihilismen vil det kanskje være opplagt at det ligger en agenda bak de verk og tekster som blir produsert? I følge Nietzsche finnes ingen virkelighet og alt er ”et resultat av tilfeldigheter” (Tollefsen, Syse, Nicolaisen:525). Freud er i følge Ricoeur den tredje store ”tvilens mester”. Psykologen Freud var svært opptatt av drømmer, og Ricoeur tar for seg denne delen av Freuds arbeid, når han snakker om dette i form av hermeneutikk (Krogh: 274). Ricoeur skriver at Freud har ”under betegnelsen ”drømmearbeid” undersøkt en serie handlemåter som har det bemerkelsesverdige med seg at de ”overfører” en skjult mening og gir den en forvridning (Entstellung) som på en gang både viser og skjuler den mening som ligger latent i den åpenbare mening” (Ricoeur:69). Ricoeur sammenligner Freud på dette punkt med nettopp Nietzsche, og snakker om et ”felles element” som alltid kommer til syne i tolkning av tekster. Ricoeur snakker om dobbeltbetydninger av ord og setninger han finner i det han kaller ”det semantiske knutepunkt” (Ricoeur:69). Hensikten med disse ord og

setninger mener Ricoeur er å skjule den egentlige betydningen eller hensikten. ”Tvilens mestere” ser alle ut til å det til felles at de forsøker å avdekke skjulte agendaer og meninger.

Hva er egentlig tolkning og ”hva er en tekst?” spør Ricoeur, og svarer selv på det siste spørsmålet slik: ”la oss definere *tekst* som en enhver diskurs festet i skrift” (Ricoeur: 138). For Ricoeur handler fortolkning av tekster både om en forklarende metode og om metoder som kan forklare forståelse. Ricoeur gjør et vesentlig poeng av å skille mellom skriftlige tekster og muntlig språk. Ricoeur skiller på denne måten mellom språket som system og språket som tale. Ved en semiotisk tilnærming til språket (ved å studere strukturen i teksten), og se bort fra at teksten også kan fungere som kommunikasjon mellom personer, kommunikasjon som er ment å formidle et budskap, ser vi på teksten med et forklarende og ikke tolkende syn. Ricoeur mener at tekster som myter og eventyr egner seg bra for en strukturell og forklarende tilnærming (Krogh:277), fordi det i slike tekster ikke finnes en forfatter, eller spesifikke mottakere. For Ricoeur derimot er en slik strukturell tilnærming til tekster ikke fortolkning. Tekster som på den andre siden blir sett på med en intensjon om å forstå en annen persons meninger og oppfatninger som kan ligge skjult i teksten, er fortolkning av teksten. Dette synet på en tekst handler da om selve språket i bruk, og språk i bruk på denne måten har en intensjon om å oppnå eller formidle noe. Ricoeur ser på tale og skrift som to sider av samme sak, eller på skriften som en parallell til talen, som noe som erstatter talen (Ricoeur:139). Dette er i følge Ricoeur årsaken til at tekster er en diskurs med ”intensjon om å si noe, og at skriften er en direkte innskriving av denne intensjonen” (Ricoeur:139).

En vesensforskjell mellom tale og skrift er tidsaspektet disse forekommer i. Det er naturlig nok større avstand mellom forfatter og leser enn mellom to personer i en samtale, noe som også får konsekvenser for det budskapet som blir formidlet. En samtale mellom to personer har gjerne en gjensidighet i form av svar og spørsmål. Skrevne tekster mangler dette gjensidighetsforholdet og er tvert imot separate, uavhengige deler, uten noen form for ”kontroll” over hverandre. Ricoeur skriver dette om det å lese og forstå en tekst: ”Jeg pleier å si at å lese en bok er å betrakte forfatteren som allerede død og boken som posthum” (Ricoeur:139). I et slikt tilfelle hvor forfatteren overhodet ikke lenger har noen mulighet for å svare på eventuelle spørsmål, blir poenget å finne tekstens mening, og ikke forfatterens. Dette kan være meninger forfatteren selv opprinnelig ikke bevisst har plassert i teksten (Krogh:278-279). Det er med andre ord teksten som i følge Ricoeur må være i sentrum for en forståelse av

teksten, og ikke forfatteren. Å forene forståelse og forklaring i analysen av en tekst blir etter Ricoeurs mening mulig nettopp på grunn av avstanden mellom tekst og mottaker.

Hermeneutikk er for Ricoeur først og fremst tolkning av tekster, men han sier også at dette kan gi forståelse av handlinger. ”Vi mener noe med det vi sier, på samme måte som vi mener noe med det vi gjør”(Krogh:279) er setningen Thomas Krogh bruker for å kople sammenhengen mellom tekster og handlinger hos Ricoeur. Historiske hendelser og handlinger kan sammenlignes med de prosessene språket gjennomgår om enn på litt ulike måter. Språk endrer seg fra tale til skrift på grunn av avstanden mellom leser og forfatter. Talen foregår i nåtid, er rettet mot bestemte personer, og har et egendefinert mål. Tekster er rettet mot alle som leser dem og er situasjonsuavhengige. Det er dette som også skjer ved handlinger i følge Ricoeur. Vi kan skille mellom det å beskrive handlinger for å forstå handlingen og betydningen av den, og å kun forklare en handling uten å stille spørsmål om hvorfor (Krogh:279-280).

Forskjeller (og likheter) mellom Gadammers og mistankens hermeneutikk (Paul Ricoeur)

Gadammers hermeneutikk konsentrerer seg meget kort fortalt om den gjensidige påvirkningen mellom leser og tekst, mens Ricoeurs hermeneutikk handler om forholdet mellom forståelse og forklaring (like kort fortalt). Dette er Gadammers og Ricoeurs versjoner av den hermeneutiske sirkelen. Ricoeur mener at selv om hermeneutikk historisk sett er knyttet til fortolkning av tekster, ”så finnes det også en hermeneutikk knyttet til forståelsen av en handling” (Krogh:281). Dette tar ikke Gadamer høyde for i beskrivelsen av sitt syn på hermeneutikken. Synet på at teksten er det som må tolkes, og at det er denne som settes i fokus er definitivt en produktiv måte å oppnå forståelse på, men Ricoeur har vel også rett i at hermeneutikk handler om å forstå handlinger?

Fordommer og førforståelse var de to første begrepene jeg gjorde rede for under redegjørelsen av Gadammers hermeneutikk. Fordommer var som nevnt noe positivt for Gadamer. For Ricoeur og den kritiske hermeneutikk må dette synet nyanseres noe. Hva om fordommene Gadamer snakker om er fordommer i form den negative betydningen av ordet? Hva om teksten man forsøker å forstå kun bekrefter de forestillinger man i utgangspunktet hadde? Dette er spørsmål Søren Kjærup stiller på vegne av mistankens hermeneutikk (Kjærup:280). Det er her mistankens hermeneutikk kommer inn med full tyngde, og hvor

Ricoeur setter spørsmålstegn ved Gadammers hermeneutikk. Hvordan tar Gadammers hermeneutikk høyde for tenkere som Marx, Freud og Nietzsche? ”Kan hermeneutisk filosofi gjøre rede for ideologikritikkens legitime krav”? spør Ricoeur (Krogh:275/ Ricoeur:64). Det virker som noe helt naturlig at enkelte tekster har en skjult agenda. En mengde tekster er produsert nettopp med tanke på å overbevise om et eller annet. De er fulle av retoriske virkemidler og mer eller mindre skjulte sannheter og løgner. Jeg vil påstå at dette er noe de fleste mennesker i et moderne samfunn er klar over. Hvilken fremgangsmåte som er mest effektiv, riktig, eller hensiktsmessig for å forstå en tekst er for meg umulig å svare på. Jeg vil tro at dette vil være avhengig av en rekke faktorer: som for eksempel hvor stor kunnskap en har om temaet i teksten en leser, hvor sikker denne kunnskapen er, hva slags fordommer en i utgangspunktet har o.s.v. I enkelte tilfeller vil det kanskje være best å ha et mer ”åpent sinn” til det man leser, og la sin horisont smelte sammen med forfatterens, for så å kunne endres underveis? I andre tilfeller vil det beste kanskje være å ha et kritisk utgangspunkt, men det vil muligens igjen kunne vanskeliggjøre en endring av posisjon underveis?

For å vende tilbake til Ricoeurs to former for hermeneutikk (felles meninger - tvil og illusjoner), så er Ricoeur opptatt av mistenkeliggjøring av tekster. Han sår tvil om det i Gadammers hermeneutikk er mulig å se en tekst med en kritisk vinkling av førforståelse og fordommer. Begge er dog enige om at det er det tekstens horisont, og ikke forfatterens horisont som er det vesentlige for forståelsen av denne (Krogh:279) Gadammers filosofi er ”*hvordan fordommer og akseptering av autoritet samler seg i hans begrep om virkningshistorie*” (Ricoeurs omtale av Gadamer. Krogh:275). Fordommene er som nevnt i følge Gadamer ikke tilfeldige, ”men et produkt av verkets virkningshistorie” (Krogh:275). Det er dette Ricoeur stiller seg tvilende til, og bygger ”mistankens hermeneutikk” etter. På mange måter er det muligens enklere å være kritisk og skeptisk til en tekst, men om det igjen gjør at ”tekstens sannheter” blir enklere å avdekke føles ikke så klart. Mistankens hermeneutikk, eller tvilens hermeneutikk, avkrefter muligheten for en grunnleggende universell historisk aksept av felles mening. Ricoeur er av den oppfatning at Gadammers tradisjonshermeneutikk og det Ricoeur kaller Habermas sin ideologikritiske posisjon ikke kan eksistere side om side, og på den måten begge være gyldige måter å forholde seg til samfunn og kultur. Habermas sin kritikk av Gadamer, om at han på grunn av tekstens sannhet som utgangspunkt for forståelse, utelukket en ideologikritisk lesning svarte Gadamer at også den kritiske posisjon måtte forstås som en fordom.

Etter min oppfatning er alle tekster laget med en spesifikk intensjon, og gir derfor et grunnlag for å måtte tolkes. Enkelte tekster trenger rett nok muligens mindre tolkning enn andre (f. eks tekster som er laget spesifikt for å underholde). I følge Gadamer er sosiale, historiske og kulturelle fordommer noe vi ikke kan kvitte oss med, og noe vi faktisk også trenger for å kunne forstå verket, eller teksten vi leser. Leser man for eksempel Ibsen i dag er man etter Gadammers mening avhengig av førforståelsen og fordommene for å sette seg inn i det Ibsen skrev. I følge Ricoeur kan Gadammers hermeneutikk være et hinder for kritiske synsvinkler på tekster. Han sier at "hermeneutisk erfaring i seg selv kan fjerne lysten til å erkjenne den kritiske instansen". Førforståelse og fordommer i vårt møte med en tekst blandes sammen, og det kritiske spørsmålet blir vesentlig å stille (Ricoeur:89-90). Et slikt spørsmål kunne da være hva Ibsen egentlig mente når han skrev Gjengangere. De fleste vil være enige i at det er skjulte meninger i det han skrev, men er disse meningene de samme i dag? Ricoeur nevner fire temaer i boka "Hermeneutics & the Human Sciences" som omhandler det han kaller for "kritiske supplementer til den tradisjonelle hermeneutikken" (Ricoeur:91). Dette er slik jeg ser det supplementer til Gadammers hermeneutikk, og et forsøk på å gjøre denne mer komplett. Jeg kommer her kun til å omtale noen få av de momentene Ricoeur nevner. Han nevner respekten en som leser bør ha til forfatterens intensjon med det opprinnelige skrevne, med respekten for kulturelle og sosiale forhold i tidsrommet hvor teksten ble laget, og med en respekt for den opprinnelige intenderte mottaker av teksten. Med utgangspunkt i disse tre momentene sier Ricoeur at forfatterens opprinnelige mening ikke lenger er synlig på grunn av distansen mellom tekstens opphav og mottaker. Ricoeur sier videre at "verbal meaning and mental meaning have different destinies" – Verbal og mental mening har forskjellige skjebner (Ricoeur:91). Det er ikke enkelt å oppfatte et budskap slik det opprinnelig var intendert, og jo større avstand det er mellom avsender og mottaker jo vanskeligere blir det? Av slike årsaker som dette finner Ricoeur det nødvendig å innta en mistenksom holdning til tekster og det meningsinnholdet disse har. Det er slik jeg ser det både positive og negative sider med disse forskjellige tilnærmingene til tekster. Med Gadammers mer åpne tilnærming er det kanskje enklere å imøtekomme en tekst med et åpent sinn, og derfor "å oppdage" ting ved teksten en ikke hadde forventet på forhånd? Med det mer kritiske blikket til Ricoeur er det på sin side kanskje vanskeligere å bli "ført bak lyset" av en tekst? Enkelte tekster har helt klart en tydeligere agenda enn andre. Om Gadammers positive fordommer, eller Ricoeurs mistanke er det beste utgangspunktet avhenger kanskje mye av hvilken tekst det er snakk om, og hvor ståstedet til leseren i utgangspunktet er?

Konklusjon

Både Gadamer og Ricoeur er opptatt av hva tekster egentlig betyr, og forskjellene er kanskje i utgangspunktet ikke så store? Begge er opptatt av og søker forståelse av tekster.

Fremgangsmåten er som sagt allikevel litt forskjellig vedrørende mistenkeliggjøringen av tekster som Ricoeur står for. De universelle hermeneutiske sannheter Gadamer mener kan finnes i horisontsammensmeltingen er Ricoeur og mistankens hermeneutikk mer forsiktig med. På spørsmålet om det er ulikheter mellom Gadamers hermeneutikk og mistankens hermeneutikk blir svaret på sett og vis nødt til å bli ”ja”. Det finnes likevel også mange likhetstrekk. Jeg er enig med Gadamer om at det ikke er mulig å frigjøre seg fra sine fordommer i møtet med en tekst. Jeg tror også at de fleste mennesker som leser en tekst er bevisste på at denne ikke trenger å være sann, men graden av skepsis vil variere avhengig av hvem som leser den og utgangspunktet en har. I slike tilfeller vil muligens Ricoeurs mistanke være det beste?

Litteraturliste

Gadamer, Hans-Georg 2007. *Sandhed og Metode. Grundtræk af en filosofisk hermeneutikk.* Arne Jørgensen og Academica. Århus, Danmark.

Kjørup, Søren 2000 "Hermeneutikken", i *Menneskevidenskaberne. Problemer og traditioner i humanioras videnskabsteori* : B. Markussen. *Hva humanister gjør.* Kompendium, Universitetet i Agder 2008.

Krogh, Thomas m.fl.2003. *Historie, Forståelse og Fortolkning.* Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.

Ricoeur, Paul 1999. *Eksistens og hermeneutikk.* Aschehoug & co i samarbeid med fondet for Thorleif Dahls kulturbibliotek og det norske akademi for sprog og litteratur, Oslo. Oversatt av Hallvard H. Ystad.

Ricoeur, Paul 1981. *Hermeneutics & the Human Sciences.* Cambridge university press. New York, USA.

Tollefsen, T, Syse, H, Nicolaisen, R, F 2002. *Tenkere og ideer. Filosofiens historie fra antikken til vår egen tid.* Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.

Vinje, Eiliv 1993. *Tekst og tolking.* Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo